



Myöhäinen peltosirkku (*Emberiza hortulana*) yllätti ulkosaaristoretkelijät Selkämerellä. Lokakuusia peltosirkkuja on alueeltamme tavattu vain muutaman kerran aikaisemmin ja tämä on niistä kaikkein myöhäisin. Nuoren peltosirkun lajituntomerkejä ja eroina lähilajeista kuten ruoste-kurkkusirkusta ovat mm. vaalean kellansävyinen silmärengas ja kurkun kellertävä sävy. © Olli Tenovuo, Uusikaupunki, 20.10.2012.

Kirjallisuus

- Adriaens, P., Bosman, D., Elst, J. 2010: White Wagtail and Pied Wagtail: a new look. Dutch Birding 32(4): 229–250.
- Alström, P., Mild, K., Zetterström, B. 2003: Pipts & Wagtails of Europe, Asia and North America. Published by Christopher Helm. London.
- Byers, C., Olsson, U. & Curson, J. 1995: Buntings and Sparrows. A Guide to the Buntings and North American Sparrows. – Pica Press, Robertsbridge, U.K.
- Duivendijk, N. V. 2011: Advanced Bird ID Handbook The Western Palearctic. New Holland Publishers, London.
- Forsman, D. 1999: The Raptors of Europe and The Middle East – A Handbook of Field Identification. T & A. D. Poyser, London.
- Forsman, D., Erterius, D. 2012: Pallid Harriers in north-west Europe and the identification of presumed Pallid Harrier x Hen Harrier hybrids. Birding World 25(2): 68–75.
- Gibbins, C., Small, B. J., Sweeney, J. 2010: Identification of Caspian Gull, Part 1: typical birds. British Birds 103(3): 142–183.
- Gibbins, C., Neubauer, G., Small, B. J. 2011: Identification of Caspian Gull, Part 2: phenotypic variability and the field characteristics of hybrids. British Birds 104(12): 702–742.
- Hayman, P., Marchant, J., Prater, T. 1986: Shorebirds – An identification guide to the

- waders of the world. Published by Christopher Helm. London.
- Hellström, M., Wärn, M. 2011: Field identification and ageing of Siberian Stonechats in spring and summer. British Birds 104(5): 236–254.
- Huhtinen, H., Lindroos, R., Rainio, K., Alho, P. 2008: ARK tiedottaa – miksi lyhytnokkahanhi Anser brachyrhynchus on edelleen tarkastettavien lajien listalla? Ukuli 39(1): 19–28.
- Lehikoinen, A., Aalto, T., Huhtinen, H., Lampila, P., Normaja, J., Soilevaara, K., Velmala W. 2013: Rariteetikomitean hyväksymät vuoden 2012 harvinaisuushavainnot. Linnut-vuosikirja 2012:122-137.
- Lehikoinen, A., Lampila, P. 2012: Mustapäätasku pillkottiin – mistä uudet lajit tunnustaa? Linnut 42(1): 41–45.
- Lehikoinen, E., Gustafsson, E., Aalto, T., Alho, P., Laine, J., Klemola, H., Normaja, J., Numminen, T., Rainio, K. 2003: Varsinais-Suomen linnut. Turun lintutieteellinen yhdistys ry., Turku. 416s.
- Leikola, A., Lokki, J., Stjernberg, T. 1986: Täiteilijaveljekset von Wright – Suomen kauneimmat lintumaalaukset. Otava, Helsinki.
- Lindroos, R., Huhtinen, H., Lampinen, M., Uppstu, P., Rainio, K., Alho, P. 2012: TLY:n aluerariteetikomitean ja BirdLife Suomen rariteetikomitean hyväksymät vuoden 2011 harvinaisuushavainnot TLY:n

- havaintojenkeruualueelta. Ukuli 43(1): 18–32.
- Lontkowski, J., Maciorowski, G. 2010: Identification of juvenile Greater Spotted Eagle, Lesser Spotted Eagle and hybrids. Dutch Birding 32(6): 384–397.
- Mild, K. 1994: Field identification of Pied, Collared and Semi-collared Flycatchers part 1: males in breeding plumage. Birding World 7(4): 139–151.
- Olsen, K. M., Larsson, H. 1997: A Guide to the Skuas and Jaegers of the World. Pica Press. East Sussex.
- Olsen, K.M., Larsson, H. 2004: Gulls of Europe, Asia and North America. Second Edition. Published by Christopher Helm. London.
- Olsen, K.M., Larsson, H. 1995: Terns of Europe and North America. Published by Christopher Helm. London.
- Salminen, A. 1983: Suomen sorsalinnut. Lintutieto, Helsinki.
- Svensson, L. 1997: Euroopan varpuslinnut: sukupuolen ja iänmääritys. Lintutieto, Jyväskylä.
- Tveit, B. O. 2011: Identification of Asian Red-rumped Swallow and the first records for Norway and Britain. – Birding World 24(8): 327–341.
- Vuorinen, J., Prater, T., Marchant, J. 1979: Kahlaajaopas – holarktisten kahlaajien lajin ja iän määritys. Lintutieto, Helsinki.

Pistelaskentaa Kuusistossa

ESKO GUSTAFSSON

Keväällä 1990 retkeilin ahkerasti Kuusistossa ja mieleeni tuli, että voisin toteuttaa talvireittimme lisäksi myös pesimälintujen laskentaa saarella. Pistelaskenta tuntui sopivan helpolta ja niinpä suunnittelin ja kävin myös maastossa etukäteen tarkastamassa sopivat pisteet. Tästä laskentani lähti liikkeelle ja jatkuu yhä edelleen.

Menetelmä ja pisteet

Pistelaskennassa havainnoidaan 20 pisteessä kussakin tasan 5 minuuttia yhtenä aamuna toukokuun lopussa tai kesäkuun alkupuolella. Pisteiden väli on vähintään 350 metriä avoimessa maastossa ja 250 metriä metsässä. Tällöin samoja yksilöitä tulee eri pisteille jo hyvin vähän. Toki mm. käki ja faasaani kuuluvat helposti näitä matkoja kauemmaksi. Kukin piste on kuitenkin omansa ja sama käki lasketaan mukaan joka pisteelle, johon se kuuluu. Toisin kuin vakioireiteillä, pistelaskenta käsittää vain maalinnut, joten kuikat, uikut, vesilinnut, nokikana ja lokit jäävät laskennan ulkopuolelle.

Omat laskentani sijoittuvat kesäkuun 7.–12. päivien välille. Aloitus tapahtuu itselläni 10 minuuttia aurinon nousun jälkeen noin klo 4.20 ja reittini kestää suunnilleen kello 7.40 saakka. Pisteestä toiseen kuljen autolla, ja useimmat pisteet ovat aivan auton vieressä. Olen useimmiten laskenut reitin arkiaamuina, vaikka liikenteen meteli jonkin verran häiritsee kuuluvuutta. Viiden minuutin ajanottoon olen käyttänyt kaulassa roikkuvaa parkkikelloa, joka pirisee, kun aika loppuu. Ajan suhteen pitää olla tarkka eikä sen jälkeen havaittua uutta lintua saa merkitä pisteen havaintoihin. Vain tällä tavalla voit varmistua laskennan toistettavuudesta. Kiikarista on hyötyä avoimissa pisteissä, mutta ei juurikaan metsässä. En ole merkinnyt itselleni ylös, mutta ehdoton valtaosa havainnoista kertyy laulavista linnuista. Tämän vuoksi äänien tuntemus ja ainakin kohtuullinen kuulo ovat laskijalle välttämättömiä. Laskennan perusyksikkö on pari, ei havaittu yksilömäärä. Havainnot merkitään kussakin pis-

teessä kahteen ”sarakeeseen” eli 50 metrin säteellä laskentapisteestä olevaan sisärenkaaseen ja sen ulkopuolisiin havaintoihin. Tämän etäisyyden tarkka mittaus on tärkeää ja nykyään on nopeita, helppoja ja halpoja lasermittareita, joita voi käyttää. Vähintään kannattaa joka pisteessä jollakin tavalla ainakin valmisteluvaiheessa mitata 50 metrin etäisyys, jotta lintujen sijoittaminen näihin kahteen sarakkeeseen tapahtuu oikein. Etäisyyden mittausta voi ja myös pitää harjoitella etukäteen kotipihalla tai keväällä linturetkillä. Vain näin pystyt arvioimaan etäisyyksiä sulkeutuneis-

suudeltaan erilaisissa pisteissä.

Sisärenkaan biotoopit pisteissä jakaantuvat minulla seuraavasti (taulukko 1): Sekametsä 5, kuusimetsä 3, mäntymetsä 4, pelto 4, maaseutuasuutus 2, puisto 1 ja rantaniitty 1. Sisärenkaan biotoopin pitäisi edustaa mahdollisimman hyvin vain yhtä biotooppia. Niin minulla aluksi olikin, mutta yhden pisteen jouduin vähän siirtämään, kun sen keskipisteeseen (siis laskentapaikkaan) rakennettiin linkkimasto. Toisen pisteen sisärenkaaseen on rakennettu talo ja lähes jokaisen metsäpisteen jotakin sisärenkaan osaa on hakattu. Yhdestäkään ei sentään ole vielä tullut

Taulukko 1. Kuusiston pistereitin pisteiden habitaatit, lajisummat, parisummat, pisteen prosenttiosuus kaikista havaituista pareista, pisteen sisärenkaan parimäärän prosenttiosuus ja pisteen keskimääräinen parimäärä vuodessa.

piste	habitaatti	lajeja	yht	% hav	% sisä	hav./v
1	seka	29	266	4.3	23	11.6
2	seka	35	298	4.8	38	13.0
3	pelto	30	332	5.3	8	14.4
4	seka	35	276	4.4	33	12.0
5	mänty	40	263	4.2	32	11.4
6	mänty	39	305	4.9	10	13.3
7	seka	37	306	4.9	29	13.3
8	maas.as.	41	339	5.4	47	14.7
9	kuusi	36	271	4.3	28	11.8
10	kuusi	41	280	4.5	18	12.2
11	mänty	39	265	4.2	14	11.5
12	maas.as.	47	332	5.3	34	14.4
13	pelto	50	393	6.3	7	17.1
14	kuusi	41	245	3.9	28	10.7
15	rantan.	33	421	6.7	25	18.3
16	seka	45	277	4.4	30	12.0
17	puisto	43	344	5.5	46	15.0
18	pelto	41	425	6.8	13	18.5
19	mänty	40	240	3.8	20	10.4
20	pelto	39	363	5.8	6	15.8

Taulukko 2. Eri lajien vuosittaiset parimäärät sekä niiden summa, yleisyys ja prosenttiosuus, osa 2.																		
Laji	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
regreg	10	7	6	5	1	4		4	5	7	3	6	5	4	5	3	5	
musstr	4	1	2	2	1	2	3	3	1	3	4	2	2	2	1	2	4	3
fichyp	1	3		1	1		2	5	2	6	5	1	3	3	1	2	5	10
parmon														1		1		
parcri			2	1	1	2	1	1	1	1		1	1	3	1			
parate		1	2	2		4	1			2	1		3		1	2		1
parcae	2	3	4	3		5	1	4	4	6	5	3	5	7	5	5	5	5
parmaj	3	3	6	4	5	9	10	2	13	6	6	9	10	9	7	8	6	8
cerfam	1		2	2	2	2	1		1	1		1	1	3	2	1	2	1
lancol		1	2		2	1					1					1	2	
gargla	1			1	2			1	1		2	1		1		1	1	1
picpic	4	1	1		5	4		1	2	3	2	1		4	3	4	3	
nuccar							1			1								
cormon		1	1	3			4				1		2	5		2	3	1
cornix	9	12	6	5	8		2	12	13	12	9	7	5	6	9	7	7	11
corrax													3					
stuvul	1	2	2	1	5	6	1	4	4	3	3	2	2	19	10	17	6	5
pasdom			1	1		1	1	1		1						1		
pasmon																		
fricoe	40	32	27	37	35	29	29	34	22	34	38	25	33	32	32	42	41	36
carchl	6	5	2	2	6	5	7	3	5	4	9	10	7	6	8	8	10	6
carcar			1		2	1	1	1					1					
carspi	3	7	4	6	6	1	4	3	6	9	1	5	4	4	4	3	4	2
carcan					3	2	1	1	1		1							
loxcur																	1	
loxsp.	4		9					2	1	2		1		1	3	4	4	
carery	3	2	3	2	4	3	5	7	3	1	2	4	3	1	1	2	4	1
pyrpyr		1					1				1		1		1			
embcit	9	4	5	3	7	6	5	8	7	12	9	9	10	7	10	12	7	10
embhor	3	1	2	2	2	1	1	1						1		1		
embsch	1		3	1		1	1		2	2	2			1	1		1	2
Yhteensä	303	243	260	226	267	252	229	261	260	273	270	229	243	287	246	334	299	320
<i>lajeja/v</i>	<i>53</i>	<i>52</i>	<i>54</i>	<i>50</i>	<i>50</i>	<i>51</i>	<i>51</i>	<i>50</i>	<i>48</i>	<i>51</i>	<i>50</i>	<i>47</i>	<i>48</i>	<i>54</i>	<i>47</i>	<i>56</i>	<i>50</i>	<i>50</i>

vielä keskittynyt laskentapisteen ympärille, kuten asutuksessa. Tällöin sisärenkaan osuutta korostaa se, että kauempaa kuuluvien yksilöiden havainnointiin ei jää samalla tavalla aikaa. Lähellä ja kovaa laulavat tai varoittelevat linnut myös vaikeuttavat kauempaa kuuluvien yksilöiden havaittavuutta tai ainakin vaikeuttavat eri yksilöiden erottelua toisistaan. Avoimilla paikoilla tilanne on päinvastoin.

Pisteissä havaituissa yhteenlasketuissa parimäärissä on eroja vaihteluvälillä ollessa 240–425 paria (taulukko 1). Neljällä peltopisteellä on tavattu keskimäärin 378, sekametsissä 284, kuusimetsissä 265 ja mäntymetsissä 268 paria. Muilla pisteillä keskiarvo on 359

paria. Tässä tulee jälleen esille näkyvien ja kuuluvien lajien korostuminen aineistossa. Nämä luvut hämäävät, koska ovat 23 vuoden yhteismääriä. Keskimäärin yhdessä pisteessä on yhtenä vuotena havaittu 13,6 paria vaihteluvälillä ollessa 10,7–18,5 paria.

Lajikohtaisia tuloksia

Yhden reitin tuloksista ei pidä vetää liian suoraa johtopäätöksiä linnuston muuttumisesta, koska aineisto on aika pieni. Mutta katsotaanpa muutaman lajin kohdalla tilannetta. Muiden osalta tilannetta voi tarkastella taulukosta 2.

Sepelkyyhky on lisääntynyt (kuva 1) samoin kuin käki (kuva 2). Peltolin-

nuston peruslaji, kiuru, tuntuu pärjänneen Kuusiston tehoviljelypelloillakin (kuva 3). Lajin suurin väheneminen Suomessa tapahtui ennen oman laskentani alkua 1980-luvulla (museon palaute kesän 2011 laskennoista), jonka jälkeen Suomen kanta on laskenut vain vähän.

Pääskyt ovat yleisesti Suomessa vähentyneet, ja se näkyy reitillä hyvin räystäspääskyn kohdalla (kuva 4). Metsien lajeista Afrikkaan muuttavan metsäkirkivisen sanotaan Suomessa taantuneen, mutta reitillä aineistossa asia ei nouse esille (kuva 5). Voikohan västäräkillä todella (kuva 6) mennä näin huonosti ja jopa huonommin kuin keltävästäräkillä, joka on tunne-

	2008	2009	2010	2011	2012	yhteensä	yleisyys	% pareista
2	2	1			2	87	20	1.4
		2		1	2	47	21	0.8
10	1	2	2	2	1	67	21	1.1
		1				3	3	0.0
		2	1			19	14	0.3
1		1				22	13	0.4
3	3	2	5	4		89	22	1.4
12	8	4	8	8		164	23	2.6
2	2					27	17	0.4
				1		11	8	0.2
1	2		2	1		19	15	0.3
1	1	1	3	2		46	19	0.7
				1	3	27	12	0.4
11	14	6	7	9		187	22	3.0
2	2	1	2	1		11	6	0.2
4	31	2	2	5		137	23	2.2
			1			8	8	0.1
	1	1	1	1		4	4	0.1
39	48	44	46	39		814	23	13.0
8	4	5	5	4		135	23	2.2
1	1			2		11	9	0.2
4	6	4	3	5		98	23	1.6
	2	1	2	2		16	10	0.3
	1					2	2	0.0
3				1		35	12	0.6
3	4	5	2	2		67	23	1.1
						5	5	0.1
8	8	4	9	7		176	23	2.8
		1				16	11	0.3
3			1			22	14	0.4
298	336	260	275	270		6241		
<i>53</i>	<i>55</i>	<i>48</i>	<i>53</i>	<i>52</i>		<i>51.0</i>		

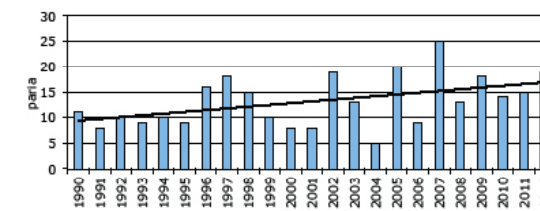
tusti vähentynyt (kuva 7). Rastaista nostan esiin mustarastaan, jonka muuallakin todettu kannankasvu näkyy hyvin myös reitilläni (kuva 8).

Kertuista mustapääkertulla (kuva 9) on selvää kannankasvuja. Fyllareista on pajulinnulla melko tasaista tai vähän laskua, tilitiltti on vähentynyt ja sirittäjällä (kuva 10) menee huonosti.

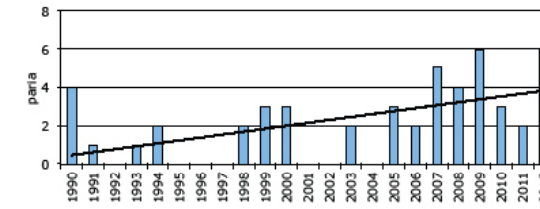
Metsätiaisten väheneminen ja sini- ja talitiaisien lisääntyminen on hyvin selvää talvilintulaskennassa myös Kuusistossa. Pistelaskennassa metsätiaiset ovat liian harvoin nähtyjä, jotta niistä voisi todeta mitään. Tali- ja sinitiainen ovat ehkä vähän lisääntyneet, mutta eivät lainkaan samalla tavalla kuin talvilaskennassa, jossa kyseessä on merkittävä lisääntyminen. Miksi eri laskennat havaitsevat näin eri lailla kannanmuutoksen?

Peippokannat ovat lisääntyneet neljänneksellä (kuva 11). Viherpeipon kanta sen sijaan ensin nousi, mutta on ollut viitisen vuotta alhaalla (kuva 12). Aika hyvin reitti lienee

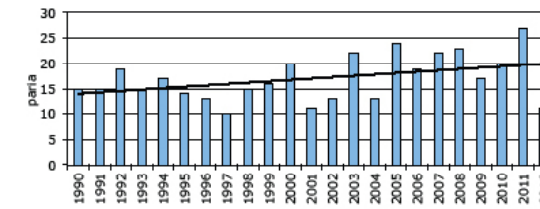
Kuva 1. Sepelkyyhky



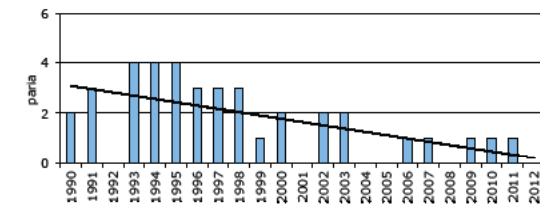
Kuva 2. Käki



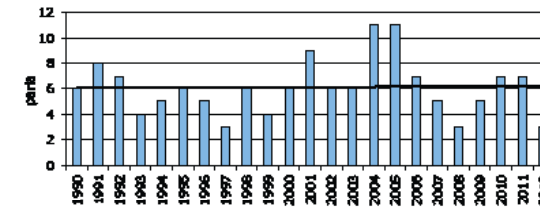
Kuva 3. Kiuru



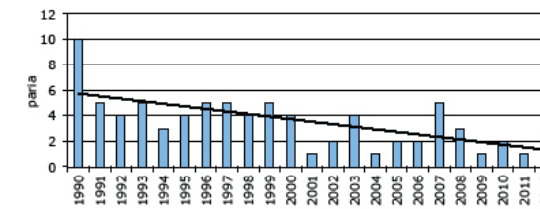
Kuva 4. Räystäspääsky



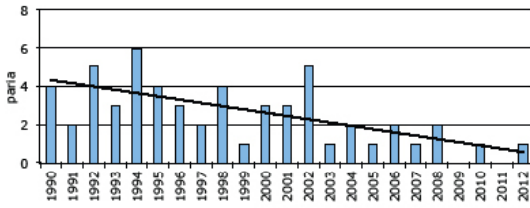
Kuva 5. Metsäkirkivinen



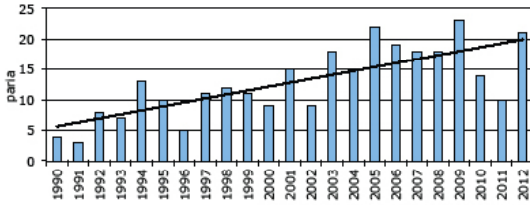
Kuva 6. Västäräkki



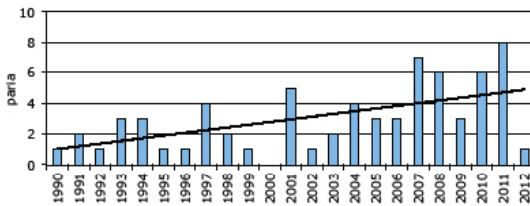
Kuva 7. Keltävästärkki



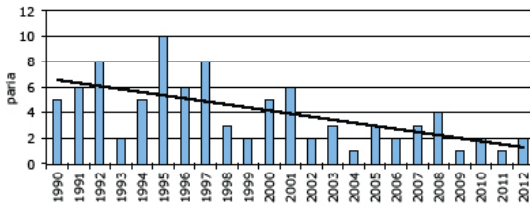
Kuva 8. Mustarastas



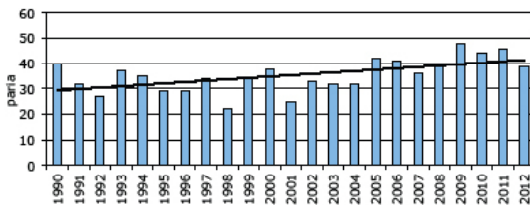
Kuva 9. Mustapääkerttu



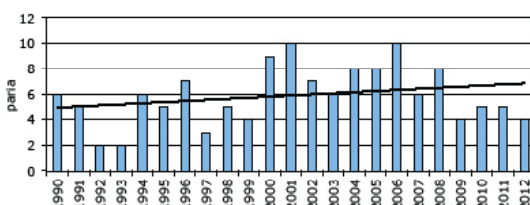
Kuva 10. Sirittäjä



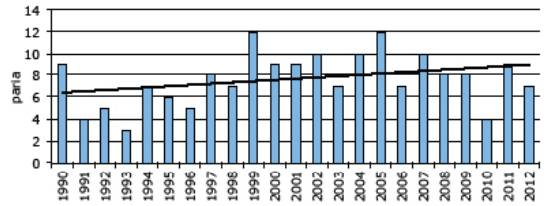
Kuva 11. Peippo



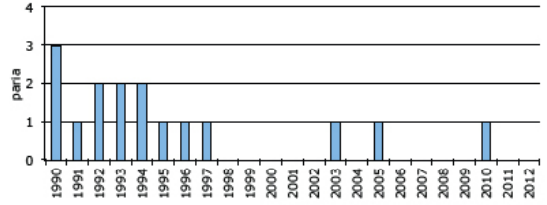
Kuva 12. Viherpeippo



Kuva 13. Keltasirkku



Kuva 14. Peltosirkku



pystynyt muutoksen viherpeipolla kuvaamaan. Punavarpulla voi aavistella lajin yleisempää kannanmuutostrendiä myös Kuusiston reitillä eli nousua vielä 1990-luvun alkupuolella, sen jälkeen alemmalla tasolla vaihtelevaa kantaa.

Keltasirkulla kanta on ollut korkeimmillaan 2000-luvun alkuvuosina (*kuva 13*). Yllättäen rajusti vähentyneestä peltosirkustakin on järkevä oloinen kuva, jossa laji tavattiin kahdeksassa ensimmäisessä laskennassa, mutta sen jälkeen vain kolme kertaa (*kuva 14*).

Lopuksi

Pistelaskenta tarjoaa mukavan ja leppoisaa alkukesän linturetken ja tuottaa mukavia muistoja. Suosittelemme pistelaskentaa kaikille kotiseuturetkelijoille ja muillekin harrastajille. Laskenta on helppo toteuttaa, eivätkä museon nettisivuilta löytyvät tarkemmat ohjeet ole liian monimutkaisia kenellekään. Tuloksetkin voi palauttaa sähköisesti.

Kiitokset

Esa Lehikoinen kommentoi tekstiä ja auttoi merkittävästi aineiston käsittelyssä. Tekstiä kommentoivat myös Veijo Peltola ja Asko Suoranta.

Kirjallisuus

- <http://www.luomus.fi/seurannat/pistelaskenta/index.htm>
- <http://www.luomus.fi/seurannat/linjalaskenta/web-palaute2012.pdf>
- Lehikoinen, E. & Klemola, H. 2012: TLY:n alueella tavattujen lintulajien vuodenaikavaihtelu 2001 – 2005. *Ukuli* 43: 40–42.
- Väisänen, R. A., Lammi, E. & Koskimies, P. 1998: Muuttuva pesimälinnusto (Distribution, numbers and population changes of Finnish breeding birds). – Otava, Helsinki.